

ספרות עברית וכללית

מרכיב 35% – אשכול שתיים (דרמה, שירה)

הוראות

א. משך הבחינה : שעה וארבעים וחמש דקות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון : דרמה — 40 נקודות

פרק שני : שירה — 60 נקודות

סך הכול — 100 נקודות

שני הפרקים בבחינה הם חובה.

בפרק הראשון (דרמה) יש לענות על שאלה אחת (40 נקודות).

בפרק השני (שירה) יש לענות על שתי שאלות לפי ההנחיות ($60=30 \times 2$ נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש : רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות :

(1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם לענות עליה.

(2) לנבחנים אינטרניים : חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ולנבחני משנה : תימסר רשימת יצירות.

(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בכמה תשובות.

(4) יש לשים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

השאלות

פרק ראשון — דרמה (40 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1-6.

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך";

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

1. ענו על שני הסעיפים א-ב.

א. תארו את גילויי הסבל בטרגדיה שלמדתם, וכתבו באיזה שלב בעלילת המחזה הסבל מגיע לשיאו. (25 נקודות)

ב. הסבירו לאילו תובנות הסבל מביא את הגיבור הטרגי (או הגיבורה הטרגית) ואת הצופים במחזה. הדגימו את דבריכם. (15 נקודות)

2. ענו על שני הסעיפים א-ב.

א. בחרו בשתיים מדמויות המשנה בטרגדיה שלמדתם, ותארו את אופיין. (15 נקודות)

ב. תארו את מערכת היחסים בין כל אחת מן הדמויות שכתבתם עליהן בסעיף א' לבין הגיבור הטרגי (או הגיבורה הטרגית), והסבירו כיצד מערכות יחסים אלה מאירות את הדמות של הגיבור הטרגי (או הגיבורה הטרגית). (25 נקודות)

מחזה מודרני

3. ענו על שני הסעיפים א-ב.

א. האם דמות מרכזית במחזה המודרני שלמדתם עוברת במהלך העלילה שינוי משמעותי, או שהיא מקובעת (אינה משתנה) בתכונותיה ובהתנהגותה לאורך המחזה? נמקו והדגימו את דבריכם. (25 נקודות)

ב. הסבירו מה אפשר ללמוד מהשינוי או מהקיבעון על השקפת העולם הבאה לידי ביטוי במחזה. (15 נקודות)

4. ענו על שני הסעיפים א-ב.

א. תארו יחסים בין דורות (בין הורים לילדיהם) או יחסים בין גברים לנשים, כפי שהם משתקפים במחזה המודרני שלמדתם. (25 נקודות)

ב. הסבירו מה אפשר ללמוד מיחסים אלה על השקפת העולם הבאה לידי ביטוי במחזה. (15 נקודות)

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך";

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

מחזה מודרני

5. ענו על שני הסעיפים א-ב.

א. שניים מן התפקידים של הדיאלוג במחזה הם הנעת העלילה ואפיון הדמויות. תארו דיאלוג במחזה שלמדתם, כתבו מאיזה שלב בעלילת המחזה דיאלוג זה לקוח, והסבירו כיצד אחד מן התפקידים האלה בא בו לידי ביטוי. (25 נקודות)

ב. איזה יחס (כמו הזדהות, חמלה, דחייה, ביקורת, זלזול) עוררה בכם אחת מן מהדמויות המשתתפות בדיאלוג שכתבתם עליו בסעיף א? נמקו את דבריכם. (15 נקודות)

6. ענו על שני הסעיפים א- ב.

- א. ביצירות רבות נמתחת ביקורת על סדרי החברה וערכיה ו/או על תכונות אנושיות. נגד אלו תופעות בחברה ו/או תכונות אנושיות מופנית הביקורת במחזה שלמדתם? בתשובתכם הציגו גם דרך עיצוב אחת המחדדת את הביקורת. (28 נקודות)
- ב. האם, לדעתכם, התופעות החברתיות ו/או התכונות האנושיות שעליהן נמתחת הביקורת ביצירה מאפיינות גם את החברה ו/או את בני האדם בימינו? נמקו את דבריכם. (12 נקודות)

פרק שני — שירה

(60 נקודות)

יש לענות לפי ההנחיות.

ענו על שתיים מן השאלות 23-7. לכל שאלה 30 נקודות.

7. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

הכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ / חיים נחמן ביאליק

הכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ,

וְהִי לִי אִם וְאַחוֹת,

וְיִהי חִיקֶךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,

קַרְתִּיפְלוֹתֵי הַנְּדָחוֹת.

וּבָעֵת רַחֲמִים, בִּירוֹהֶשֶׁמֶשׁוֹת,

שְׁחִי וְאַגֵּל לְךָ סוּד יְסוּרֵי:

אוֹמְרִים, יֵשׁ בְּעוֹלָם נְעוּרִים –

הֵיכָן נְעוּרֵי?

הַכּוֹכָבִים רָמוּ אוֹתִי,

הָיָה חֲלוּם – אֵךְ גַּם הוּא עָבַר;

עָתָה אֵין לִי כְּלוּם בְּעוֹלָם –

אֵין לִי דָבָר.

וְעוֹד רַו אֶחָד לְךָ אֶתְנִידָה:

נִפְשִׁי נִשְׁרָפָה בְּלִהְבָּה;

אוֹמְרִים, אֶהְבָּה יֵשׁ בְּעוֹלָם –

מִה־זֹּאת אֶהְבָּה?

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ,

וְהִי לִי אִם וְאַחוֹת,

וְיִהי חִיקֶךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,

קַרְתִּיפְלוֹתֵי הַנְּדָחוֹת.

י"ב אדר, תרס"ה.

בשיר זה הבית הראשון והבית האחרון זהים, אולם יש הטוענים כי בעקבות שלושת הבתים האמצעיים הבית האחרון מקבל משמעות חדשה.

האם אתם מסכימים עם פרשנות זו? הסבירו והדגימו את דבריכם.

8. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

היא יושבה לחלון / חיים נחמן ביאליק

היא יושבה לחלון
ושורקה שעררה,
בְּעִינֵיכֶם היא פְּרוּצָה
ובְּעֵינַי היא בָּרָח.
מר לי מר, לבי
היום עלי רע,
אם רחלה איננה –
אני אנה בא?
פה יש לבָּרִיּוֹת
והולכות הן רכיל,
אך רחלה לי היא
ואנכי לרחל.
מר לי...
בְּעָרֵב כִּי-אֶצֶא
אל משעול הקמה –
ורחלה אין עמי –
אין עמי הנשמה.
מר לי...
שְׂבָלִים, גְּבֻעוּלִים,
לרחלה שאו שלומי
וענו בי: אם תאחר –
ומתי במקומי.
מר לי...

מה הם הרגשות של הדובר בשיר? הסבירו והדגישו שתיים מדרכי העיצוב התורמות לביטוי רגשות אלה.

9. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

זמר נוֹגָה / רחל

התשמע קולי, רחוקי שלי,	תביל זו רבה ודרכים בה רב.	אחרון ימי כָּבֶר קרוב אולי,
התשמע קולי, באֶשֶׁר הִנֵּד –	נפגשות לֵדֶק, נפרדות לַעֲד.	כָּבֶר קרוב היום של דמעות פְּרִידָה,
קול קורא בְּעוֹ, קול בוכה בְּדָמִי	מבקש אָדָם, אך פושלות רגליו,	אֲחֻכָּה לָךְ עד יָקְבוּ חַיִּי,
ימעל לזמן מְצוּיָה בְּרָכָה?	לא יוכל למצא את אֶשֶׁר אָבֵד.	כחכות רחל לדוֹדָה.

פרשו את הבית השני בשיר, והסבירו במה הוא שונה משני הבתים האחרים בשיר, וכיצד הוא בכל זאת מתקשר אליהם. הדגישו את דבריכם.

10. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א- ב שאחריו.

ימים לבנים / לאה גולדברג

ימים לבנים, ארזים כמו בקיץ קרני-החמה.

שלות-בדידות גדולה על מרחב הנחר.

חלונות פתוחים לרוחה אל תכלת-דממה.

גשרים ושרים וגבהים בין אתמול ומחר.

לבבי התרגל אל עצמו ומונה במתינות דפיקותיו.

ולמתק הקצב הרך נרגע, מתפייס, מותר,

פתינוק מזמר שיר-ערש בטרם יסגר את עיניו,

עת האם הלאה נרדמה ופסקה מזמר.

כל-כך קל לשאת שתיקתכם, ימים לבנים וריקים!

הן עיני למדו לחיך וחדלו משפך

לזרז על לוח-שעון את מרוץ הדקים.

ישרים וגבהים הגשרים בין אתמול ומחר.

א. מהי האווירה בשיר כולו? הסבירו והדגו את דבריכם. (20 נקודות)

ב. בחרו מן השיר בשתי דרכי עיצוב, והסבירו את תרומתן לבניית האווירה בשיר. (10 נקודות)

11. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

שיר 18 מתוך מחזור השירים :

שירים לפסנתר יחיד / אורי ברנשטיין

אינני יכול להביא לך, בנני, תועלת

למרות שאותה הולך אחרי אותם מסדרונות

ופותח, כמו שפתחתי, את אותה הדלת

המובילה אל אותם חדרים חסרי חלונות.

אינני יכול לעזור לך, ואתה, בנני,

כבר יודע היטב איך זה לקנא

במודע, בלילות בלי הטבה. כמה אצלת יד יש באהבה!

ונדמה לי שפעם שמחנו על כך

שהכל מסביבנו פנוי ומברך

ואתה רצת ריצות קצרות להביא

אלי איזה עבר שמצאת בחטף, שהיה שלי והשלך מאחרי גבי,

כדי שנשוב ונלמד אותו במשתף.

אינני יכול לעזור לך שכן החיים סובבים

ועליך לחוש בעצמך את החסר,

אך ראה איך ביום המתקצר

שני צללינו נופלים זה על זה, שוים.

(מתוך: "שירים לפסנתר יחיד", הקיבוץ המאוחד, 2011)

על פי שיר זה, מה מאפיין את חווית האבהות? הסבירו והדגו את דבריכם.

12. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

מתנה / חמוטל בר יוסף

הייתי בת תשע כשהחלטתי לעשות מתנה לאמי ליום הולדתה,
לעשות לבדי ולכן בסתר, משהו שאני יכולה,
משהו שעשיתי לבד, שיעשה לה הפתעה,
שהיה נחמד בעינייה, שיעשה לה קצת שמחה.
בסתר תפרתי ממחטה, מפית אכל, מטלית, משהו שדומה לארנק.
בסתר גזרתי את שמיכת הבגד לפסות בד צבעוני
ותפרתי אותם בתפר מכלב ותפר מסרק שלמדנו.
אמי קבלה מאבי סכה מכסף של "בצלאל",
עשויה חוטי פיליגרון, בצורת שני הרים תאומים.
היא הניחה אותם בין שדיה, על השמלה הכחלה.
על המתנה שלי היא אמרה: יותר טוב היה לעשות דבר אחד גדול.
יותר מחמשים שנה נשארתי המומה. לא היה לי מה לענות.
"יותר טוב היה לעשות דבר אחד גדול", הבנתי יותר ויותר.
היא מתה לפני שנים לא רבות בלי שדברתי אתה על זה.
אבל היום נודע לי פתאם שבקרוב אפגש אותה ואומר:
אמא, זה מה שעשיתי. זה מה שיכלתי.
ממחטה, מפית, מטלית ומשהו שדומה לארנק.

בבית החמישי בשיר המשוררת כותבת:

"היא מתה לפני שנים לא רבות בלי שדברתי אתה על זה.
אבל היום נודע לי פתאם שבקרוב אפגש אותה ואומר:
אמא, זה מה שעשיתי. זה מה שיכלתי."

פרשו בית זה, והסבירו כיצד הוא מתקשר לשאר בתי השיר.

13. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

על חופש היצירה בעידן הלאומי / סלמאן מצאלחה

מפיון שאינני מדינה, לא גבולות
בטוחים לי, או צבא ששומר יום
ולילה על חיי חילוי. ואין קו
צבעוני שמתח גגלל מאבק בשולי
נחונותיו. מפיון שאינני מועצה
מחוקקת, פרלמנט מקפף, שנקרא
בטעות כמשכן נבחרים. מפיון
שאינני בן לעם הנבחר, ואינני
גם מקתר ערבי. לא נבוא איש אלי
בטענות שוא שאני, בבניכול,
אנרכיסט חסר אב שיורק לבאר
שאליה מסבים בני העם בחגיגה.
צוהלים על קברי אבותיהם.
מפיון שאינני פטליסט, או חבר

בִּאֲרוֹן מִחֲתֵרֵי שְׂבוּנָה כְּנִסְיוֹת,
 מִסְגָּדִים וּבְתֵי-כְנִסֵּת בִּלְבָבוֹת הַיְלָדִים,
 שְׁיֻמוֹתוֹ בְּנֹדָאֵי עַל קְדוּשַׁת שֵׁם שְׁמַיִם.
 מִפִּיֹן שְׁאִינְגִי שׁוּם קִבְּלֹן חֲפִירוֹת
 אוֹ סוֹחֵר בְּעַפָּר, לֹא אֶמֶן מִצְבוֹת
 מִמָּרֶק הָאֲנִדְרָטוֹת לְתַפְאֶרֶת הַמֵּתִים.
 מִפִּיֹן שְׁאִין לִי שׁוּם מְשֻׁלָּה, עִם
 אוֹ בְּלִי רֹאשׁ, וְאִין שׁוּם יוֹשֵׁב רֹאשׁ
 שְׁעוֹמֵד עַל רֹאשִׁי. אֲנִי וְכוּל, בְּנִסְבוֹת
 מְקֻלוֹת שְׁכָאֶלָה, לְהַרְשׁוֹת לְפַעֲמִים
 לְעֶצְמִי, לְהִיּוֹת בֶּן-אָדָם,
 קִצֵּת חֲפְשִׁי.

*מתוך : אחד מכאן, עם עובד 2004.

הסבירו את שם השיר בהקשר לשיר כולו. הדגימו את דבריכם.

14. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

המדינה שכחה תינוק במכונית (וזה אתה) / אודי שרבני

הַמְדִינָה שְׁכַחָה תִּינוּק בַּמְכוֹנִית וְזֶה אַתָּה.
 בֵּין הַתְקִנָה לַמְצִיאוֹת, בְּתוֹךְ הָאֶטִּימוֹת,
 חֲלוֹנוֹת סְגוּרִים לֹא אֶפְשָׁרִיּוֹת.
 הַחֲלִיפוֹת חוֹלְפוֹת בְּחֲלוֹנוֹת פְּהִים,
 הַטְּמַפְּרִטוּרוֹת רַק עוֹלוֹת, עוֹלוֹת.

הַמְדִינָה שְׁכַחָה תִּינוּק בַּמְכוֹנִית וְזֶה אַתָּה.
 בְּפָנִים הִידִיּוֹת נְעוֹלוֹת,
 בְּחוּץ מְלִים זוֹלוֹת.

בְּטוֹלִיזְיָה כְּבֶר יִכְרִיזוּ עַל מוֹתֶךָ,
 עוֹד מְקַרָּה שֶׁל הַזְנָחָה.

הַמְדִינָה הַצְלִיחָה לְהַכְנִיס שִׁיר לִיצִיעַ,
 כִּלְסֵם שָׂרִים, מִי שֶׁלֹּא קוֹפֵץ - פְּגִיעַ.

הַמְדִינָה הִלָּכָה לָרֵב שְׁלָה לְמִצָּא פְּרָצָה,
 יֵשׁ אוֹקִי, זֶה מְשָׁרֵת אוֹתְנוּ,
 צֹא לְדַרְכֶּךָ, שִׁים צְדָקָה, הַשְׁקֵט אֶת מִצְפוֹנְךָ.
 כְּמָה אוֹן לְבַעֲלִי הַחוּן.
 שְׁכָחוּ אוֹתֶךָ, וּכְדִי לְהַצִּיל אוֹתֶךָ
 צְרִיךְ לְשַׁבֵּר אֶת הַחֲלוֹן.

תִּתְבַּשֵּׁל יֶלֶד, תִּתְבַּשֵּׁל.

מתוך : "אהבתי יותר את החומר המוקדם שלך" / הוצאת הקיבוץ המאוחד

הסבירו והדגימו נגד מה מוחה המשורר בשיר זה, וכיצד מחאה זו מעוצבת.

15. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א- ב שאחריו.

בְּכַל-לִבִּי אֶמֶת / יהודה הלוי

בְּכַל-לִבִּי, אֶמֶת, וּבְכַל-מֵאֲדִי
אֶתְבַּתֵּיד, וּבְגִלְוֵי נְסוּדִי.
שְׁמֹךְ נִגְדִי - וְאֵיךְ אֵלֶיךָ לְבַדִּי?
וְהוּא דוֹדִי - וְאֵיךְ אֶשֶׁב יְחִידִי?
וְהוּא גֵרִי - וְאֵיךְ יִדְעֶךָ מֵאוֹרִי?
וְאֵיךְ אֶצְעֵר? - וְהוּא מִשְׁעָר בְּנִדִּי!
הַקְלוּנִי מֵתִים, לֹא יָדְעוּ כִּי
קְלוּנִי עַל כְּבוֹד שְׁמֶךָ כְּבוֹדִי.
מְקוֹר חַיִּי - אֶבְרָכְךָ בְּחַיִּי,
וְיִמְרָתִי - אֶזְכָּרְךָ בְּעוֹדִי!

א. כיצד מאופיין הקשר בין האדם לאלוהים בשיר זה? הסבירו והדגישו את דבריכם. (15 נקודות).

ב. הסבירו את התרומה של האמצעים האומנותיים האלה: צימוד, שיבוץ, שאלה רטורית, בביטוי הקשר בין האדם לאלוהים. (15 נקודות)

16. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א- ב שאחריו.

שְׁחִי לֹאל / שלמה אבן-גבירול

שְׁחִי לֹאל, יְחִידָה הַחֲכָמָה, / וְרוּצִי לַעֲבֹד אוֹתוֹ בְּאֵימָה.
לְעוֹלָמְךָ פָּנִי לֵילֶיךָ וַיּוֹמֶךָ, / וְלִמָּחָה תִרְדָּפִי הֶבֶל וְלִמָּחָה?
מְשׁוּלָה אֶתְ בְּחִיּוֹתֶיךָ לֹאל חִי, / אֲשֶׁר נִעְלָם כְּמוֹ אֶת נִעְלָמָה.
הֲלֹא אִם יוֹצֵרְךָ טְהוֹר וְנָקִי - / דָּעִי כִּי כֵן טְהוֹרָה אֶת וְתִמָּה.
חֲסִין יִשָּׂא שְׁחָקִים עַל זְרוּעוֹ - / כְּמוֹ תִשָּׂאִי גּוֹיָה נִאֲלָמָה.
זְמִירוֹת קִדְמִי, נִפְשִׁי, לְצוּרְךָ / אֲשֶׁר לֹא שֵׁם דְּמוּתֶיךָ בְּאֲדָמָה.
קִרְבִּי, בְּרַכּוֹ תְּמִיד לְצוּרְכֶם / אֲשֶׁר לְשִׁמוֹ תִּהְיֶל כָּל נִשְׁמָה!

א. על פי בתים 3-5 בשיר, תארו את ההקבלה בין הנשמה לאל, והסבירו את תפקיד ההקבלה בבניית המשמעות של השיר. (18 נקודות)

ב. מהו סוג שיר הקודש "שחי לאל", וכיצד הוא נרמז בשיר? בתשובתכם ציינו והסבירו שניים מן המאפיינים של שיר קודש הבאים לידי ביטוי בשיר זה. (12 נקודות)

17. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

אַמֶּת אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים / אורי צבי גרינברג

רבותיכם למדו: אֶרֶץ בְּכֶסֶף נִקְנִית.
קונים אֶת הַנִּיר וְתוֹקְעִים בּוֹ מַעֲדָר.
וְאֵנְכִי אוֹמֵר: אֵין אֶרֶץ בְּכֶסֶף נִקְנִית
וּבְמַעֲדָר גַּם חוֹפְרִים וְקוֹבְרִים אֶת הַמֶּת.

וְאֵנְכִי אוֹמֵר: אֶרֶץ נִכְבְּשֶׁת בְּדָם.
וְרַק הַנִּכְבְּשֶׁת בְּדָם, מְקַדֶּשֶׁת לָעַם
קִדְשֶׁת הַדָּם.
וְרַק הַהוֹלֵךְ אַחֲרֵי הַתּוֹתַח בַּשָּׂדֶה
זוֹכֶה כּוֹ לִלְכֹּת אַחֲרֵי מַחְרָשְׁתּוֹ הַטּוֹבָה
עַל זֶה הַשָּׂדֶה שֶׁנִּכְבְּשׁ.
וְרַק זֶה הַשָּׂדֶה, נוֹתֵן לָחֶם מִזֵּין וּמִבְּרִיא
וְהַבֵּית הַקָּם עַל תֵּלוֹ הוּא מִבְּצֵר וּמְקַדֵּשׁ,
כִּי בָזָה הַשָּׂדֶה דָּם כְּבוֹד.

רבותיכם למדו: הַמְּשִׁיחַ יְבוֹא בְּדוֹרוֹת הַבָּאִים
וַיְהִי־דָהּ תְּקוּם בְּלִי אֵשׁ וּבְלִי דָם.
הִיא תְּקוּם עִם כָּל עַץ, עִם כָּל בֵּית נוֹסֵף.
וְאֵנְכִי אוֹמֵר: אִם דּוֹרְכֶם יַפְגֵּר
וְלֹא יִדְחַק בְּגִידוֹ וּדְפָקוֹ אֶת הַקָּץ
וּבָאֵשׁ לֹא יְבוֹא עִם מָגֵן שֶׁל דָּוִד
וּבְדָם לֹא תִבְאֶנָּה אֲרֻכְבוֹת סוּסָיו—
לֹא יְבוֹא הַמְּשִׁיחַ בְּדוֹר גַּם רְחוֹק.
לֹא תְּקוּם יְהוּדָה.

וְהִי־תֵם לְמַס חַי לְכָל שְׁלִיט נִכְרִי
בִּיתְכֶם יְהִי קֶשׁ לְגִצּוֹ שֶׁל כָּל זֶד.
וְעֲצֻכֶם יִפְרֹת עִם פְּרִי־הַבָּשָׂל.
וּכְרִסְכֶם תִּבְקַע עַל פְּרִשָּׁה בִּיד צָר.
וְשִׁנּוֹ שֶׁל בַּחוּר כְּשִׁנּוֹ שֶׁל תִּינוּק
לְחִרְבוֹ שֶׁל אוֹיֵב - -
וְרַק פִּטְפוּטְכֶם יִשְׁאָר - שְׁלָכֶם...
וְעִדּוֹת קְלוּנְכֶם - בְּבֵית עֶקֶד סִפְרִים
וְקִלְלַת עַד בְּחַתְנוּת הַפְּרָצוּף.

רבותיכם למדו: יֵשׁ אַמֶּת אַחַת לְאַמּוֹת:
דָּם תַּחַת דָּם - וְלֹא הִיא אַמֶּת-יְהוּדִים.
וְאֵנְכִי אוֹמֵר: אַמֶּת אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים.
כְּשֶׁמֶשׁ אַחַת וּכְשֶׁם שְׁאִין שְׁתֵּי יְרוּשָׁלַיִם.
כְּתוּבָה בְּתוֹרַת הַכְּבוֹשׁ שֶׁל מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ
וְעַד לְאַחֲרוֹן מְלָכֵי וּלְבִי־אֵי הַפְּצוּעַ,
אַמֶּת, שְׁשֹׁנֵי גְלִיּוֹת וּבּוֹגְדִים אֶכְלוּהָ.

וְזֶה יְהִי יוֹם וּמִנְחַל מִצְרַיִם עַד פֶּרֶת
וּמִיָּם עַד מַעְבַּר מוֹאָב יַעֲלוּ בַּחוּרֵי
וְקָרְאוּ אֶת אוֹיְבֵי וּמְשֻׁנְאֵי אֶל הַקָּרֵב הָאֲחֵרוֹן.
וְהָדָם הוּא יִכְרִיעַ: מִי הַשְּׁלִיט הַיְּחִיד פֹּה.

תארו את הופעותיו של מוטיב הדם בשיר, והסבירו את התרומה של מוטיב זה בבניית משמעות השיר.

18. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

יְרֵשָׁה / חיים גורי

הָאֵיל בָּא אַחֲרָיו.
וְלֹא יָדַע אֲבָרְהָם כִּי הוּא
מְשִׁיב לְשָׁאֲלֵת הַיָּלָד,
רֹאשִׁית-אוֹנוֹ בְּעֵת יוֹמוֹ עָרֵב.

נָשָׂא רֹאשׁוֹ הַשָּׁב.
בְּרֹאוֹתָו כִּי לֹא חָלַם חֲלוֹם
וְהַמְלֵאךְ נָצַב –
נִשְׁרָה הַמַּאֲכָלֶת מִיָּדוֹ.

הַיָּלָד שֶׁהִתַּר מֵאֲסוּרָיו
רָאָה אֶת גֵּב אָבִיו.

יִצְחָק, כַּמְסָפָר, לֹא הֶעֱלָה קֶרֶן.
הוּא חֵי זְמַיִם רַבִּים,
רָאָה בְּטוֹב, עַד אוֹר עֵינָיו כָּהָה.

אָבֵל אֶת הַשְּׁעָה הִהִיא הוֹרִישׁ לְצִאָצָאָיו.
הֵם נוֹלָדִים
וּמֵאֲכָלֶת בָּלֶם.

הסבירו כיצד הדובר בשיר מפרש את סיפור העקדה המקראי. הדגימו את דבריכם מהשיר.
בתשובתכם כתבו על תיאור הדמויות והיחסים ביניהן ועל המשמעות ההיסטורית המיוחדת בשיר
לסיפור העקדה.

19. לפניכם שיר בלי שם (המתחיל במילים "לִיפִי אֵין מִין") מאת יותם ראובני. קראו את השיר,
וענו על השאלה שאחריו.

לִיפִי אֵין מִין וְלֹא מוֹעֵד וְלֹא מְרֻחָב וְלֹא גְבוּלוֹת
וְהוּא קִיָּם תָּמִיד לְעֶצְמוֹ
לֹא נוֹתֵן אֶת זֶה לְאִף אֶחָד, בְּקִשִּׁי לְעֶצְמוֹ
בְּקִשִּׁי עוֹשֶׂה הַנְּחוּת לִפִּי כְּמוֹתוֹ
אָבֵל גַּם זֶה עַד קוֹ הִיפִי שָׁרֵק
הִיפִי, מִנְתֵּק מֵאֲדָם שֶׁהוּא נִתְּלָה בּוֹ,
מִגִּיעַ אֵלָיו אוֹלֵי בְּצִאָתוֹ
מִהִיפִי שֶׁלֹּו עֶצְמוֹ. וְכִמָּה שֶׁהוּא
יָפָה הִיפִי כְּשֶׁהוּא גוֹלָה כִּי
כָּל מִהְגֵּר הוּא גוֹלָה.
וְהוּא בָּא לְזִמּוֹן, הִיפִי
כִּי מִהוּ הַזִּמּוֹן אִם לֹא צוּרָה
רִיקָה שֶׁל יָפִי שֶׁיֵּאֱסֹף בְּאֲנָשִׁים,
בְּדִרְכִּים, בְּתַחֲנוּת רַכְבָּת, בְּנִמְלֵי תַעֲוִיפָה,
בְּבַחֲיוֹת בְּגָרוֹת, בְּתוֹר לְרוֹפֵא
שֶׁהוּא תָּמִיד רוֹפֵא שֶׁל יָפִי שֶׁנִּפְגַּם אֲנוּשׁוֹת.

על פי שיר זה, הסבירו והדגימו מהו היופי.

20. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

אָמִיר / אָמִיר אור

ליפּי אַין מִין וְלֹא מוֹעֵד וְלֹא מְרֻחָב וְלֹא גְבוּלוֹת
וְהוּא קִיָּם תְּמִיד לְעֶצְמוֹ
לֹא נוֹתֵן אֶת זֶה לְאֵף אֶחָד, בְּקִשִּׁי לְעֶצְמוֹ
בְּקִשִּׁי עוֹשֶׂה הַנְּחוּת לִיפּי כְּמוֹתוֹ
אָבֵל גַּם זֶה עַד קוֹ הִיפּי שָׂרֵק
הִיפּי, מְנַתֵּק מֵאֲדָם שֶׁהוּא נִתְּלָה בּוֹ,
מְגִיעַ אֵלָיו אוֹלִי בְּצִאָתוֹ
מִהִיפּי שְׁלֹו עֶצְמוֹ. וְכִמָּה שֶׁהוּא
יִפֵּה הִיפּי כִּשְׁהוּא גּוֹלָה כִּי
כָּל מַהגֵּר הוּא גּוֹלָה.
וְהוּא בֹא לְזִמָּן, הִיפּי
כִּי מַהוּ הַזִּמָּן אִם לֹא צוּרָה
רִיקָה שֶׁל יִפּי שִׁיאֲסֹף בְּאֲנָשִׁים,
בְּדַרְכִּים, בְּתַחֲנוּת רַכְבָּת, בְּנִמְלִי תַעֲוֹפָה,
בְּבַחֲנוּת בְּגִירוּת, בְּתוֹר לְרֹפֵא
שֶׁהוּא תְּמִיד רֹפֵא שֶׁל יִפּי שֶׁנִּפְגַּם אֲנוּשׁוֹת.

הסבירו את הקשר בין שם השיר ובין השורה הפותחת את השיר: "זֶה הִנֵּה הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל הַבְּרִיאָה".
בססו את דבריכם על השיר כולו.

21. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בְּכָל זֹאת אֲנִי עוֹלָה / מאיה אנג'לו

תרגמו: מכבית מלכין ויואב ורדי

אַתֶּם יְכוּלִים לְשַׁכְּתֵב אֶת הַהִיסְטוֹרְיָה שְׁלִי
עִם הַשְּׁקָרִים הַמְּעֻנְתִּים הָאֵלֶּה,
אַתֶּם יְכוּלִים לְרַמֵּס אוֹתִי בְּלִכְלוּד הַזֶּה
אֲדָא אֲנִי כְּאַבְקָה, בְּכָל זֹאת אֲעֻלָּה.

הֲאִם הַחֲצֹפָה שֶׁל מְרִגִּיזָה אֶתְכֶם?
לָמָּה אַתֶּם נִתְקַפִּים דְּכֹאוֹן?
שְׁאֲנִי מִתְּהַלֵּקֶת כְּאֵלּוֹ בְּאַרוֹת גֶּפֶט
נִשְׁאַבִּים אֶצְלִי בְּסֻלּוֹן.

בְּדִיוֹק כִּירְחִים וְכִשְׁמִשׁוֹת,
וְכִמּוֹ הַנּוֹדָאוֹת שֶׁל גְּאוֹת וְשִׁפְלָה,
בְּדִיוֹק כְּמוֹ תִּקְנוֹת לְגִבָּה נִשְׁאוֹת,
אֲנִי בְּכָל זֹאת אֲעֻלָּה.

הֲאִם רְצִיתֶם לְרֹאוֹת אוֹתִי נִשְׁבָּרָת?

בראש מִרְכּוֹן וְעֵינַיִם מְשַׁפְּלוֹת
כְּתִפִּים נוֹפְלוֹת מְטָה כְּמוֹ דְּמָעוֹת,
חֲלוּשָׁה מִבְּכִיּוֹתַי הָאֲמֻלּוֹת?

הָאֵם הִי־הִירוֹת שֶׁל מַעְלִיבָה אֶתְכֶם?
אֵל תִּקְחוּ אֶת זֶה כָּל כָּךְ רִצְנִי
שְׁאֵנִי צוֹחֶקֶת בְּאֵלוֹ כּוֹרִים
זָהָב בַּחֲצַר שְׁלִי.

אַתֶּם יְכוּלִים לִירוֹת בִּי בְּמַלִּים שְׁלָכֶם,
אַתֶּם יְכוּלִים לְחַסֵּל אוֹתִי בְּעֵינַיִם שְׁלָכֶם,
אַתֶּם יְכוּלִים לְהַרְג אוֹתִי בְּשִׁנְאָה שְׁלָכֶם,
אֲךְ אֲנִי כְּאֹוִיר, בְּכָל זֹאת אֶעֱלֶה.

הָאֵם הַחוּשְׁנִיּוֹת שְׁלִי מַעֲצִבֶנֶת אֶתְכֶם?
הָאֵם זֶה גּוֹרֵם לְהִתְרַגְּשׁוֹת
שְׁאֵנִי רוֹקֶדֶת בְּאֵלוֹ יְהֻלּוּמִים יֵשׁ לִי
בְּמִקּוֹם שֶׁבּוֹ הִי־רַכִּים נִפְגְּשׁוֹת?

מִתּוֹךְ הַבְּקָחוֹת שֶׁל הַהִיסְטוֹרִיָּה הָעֲלוּבָה
אֲנִי עוֹלָה
מִתּוֹךְ עֶבֶר הַמְּשֻׁרָשׁ בְּדֹאבָה
אֲנִי עוֹלָה
אֲנִי אוֹקֵנֶנּוּס שָׁחַר, שׁוֹצֵף וְרָחֵב,
נוֹבַעַת וּמִתְגַּבֶּעֶת אֲנִי מִפְּלִיגָה בְּגִלְיוֹ.

אֲנִי מְשֻׁאֲרָה מֵאַחֹר לִילּוֹת שֶׁל פֶּחַד וְטֹרֹר
אֲנִי עוֹלָה
אֶל שָׁחַר שֶׁהוּא נִפְלָא וְרַב אוֹר
אֲנִי עוֹלָה
נוֹשָׂאת מִתְּנוֹת שְׁנִתְּנוּ לִי הָאֲבוֹת,
אֲנִי הַחֲלוּם שֶׁל הָעֶבֶד וְהַתְּקוּוֹת
אֲנִי עוֹלָה
אֲנִי עוֹלָה
אֲנִי עוֹלָה.

מי הנמענים של שיר זה? הסבירו והדגִּימוּ את מערכת היחסים בין המשוררת לנמעניה, כפי שמערכת יחסים זו משתמעת מן הפנייה שלה אליהם.

22. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

שוב אברך את השמש לשלום / פרוע' פרח'זאד

תרגמה: סיון בלסלב

שוב אברך את השמש לשלום

את הפלג שזרם בי

את העננים שהיו מחשבותי הארכות

את צמיחתן המכאיבה של צפצפות הגן שיחד עמי

עברו את העונות היבשות

את להקות העורבים

שהביאו לי במתנה

ניחוח שדות ליליים

את אמי שחיתה במראה

והיתה דמות זקנתי

ואת האדמה שתאות החזרה שלי טמנה בבטנה הבוערת

זרעים ירקים- שוב אברך לשלום

אני באה, אני באה, אני באה

עם שערי: המשך הריחות הית-קרקעיים

עם עיני: חנויות עלטה מהחרש שמעבר לקיר

אני באה, אני באה, אני באה

והסוף מתמלא אהבה

ואני על הסף, את האוהבים

וילדה שעודנה שם

נצבת על הסף המלא אהבה, אברך לשלום

תארו את הופעותיו של הטבע בשיר, והסבירו את התרומה שלהן לבניית משמעות השיר.

שיר שלא נלמד

23. לפניכם שיר 1 "אני מסתכלת" מתוך מחזור השירים "חייזרים" מאת רחל חלפי*. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אני מסתכלת באיש ממוול
אני מסתכלת באשה ממוול
כמה כמוני
כמה קרובים לי
הידים הרגלים העיניים השער
האמללות האנושית
מעט זיקי תקווה נדלקים
בתוך החשכה שבגוש המהלך הזה

כמה כמוני
כמה מפר
ובכל זאת
חי זר

- א. הסבירו כיצד המורכבות ביחס של המשוררת כלפי ה"אחרים" באה לידי ביטוי בשיר.
בתשובתכם הסבירו גם את התרומה של השורה האחרונה בשיר לביטוי יחס זה. הדגימו את דבריכם. (18 נקודות)
- ב. האם אתם מזדהים עם יחס זה של המשוררת? נמקו את דבריכם. (12 נקודות)

* רחל חלפי – משוררת ישראלית, זכתה בפרס ראש הממשלה ובפרס ביאליק על מכלול יצירתה ועל ספרה **מקלעת השמש** ובפרס אקו"ם על שם דליה רביקוביץ' (2015).
מספריה: **נפילה חופשית** (1975), **קרקס** (2019).
השיר "אני מסתכלת" לקוח מספרה **מקלעת השמש** – מבחר 1975–1999 (2002).

בהצלחה!